



ESPERANÇA DES D'ARGENTINA: AJUDES AL POBLE DE XALÓ DURANT LA GUERRA CIVIL

Carme Garcia Noguera

M^a Lucrècia Centelles Fullana

Xaló, Marina alta

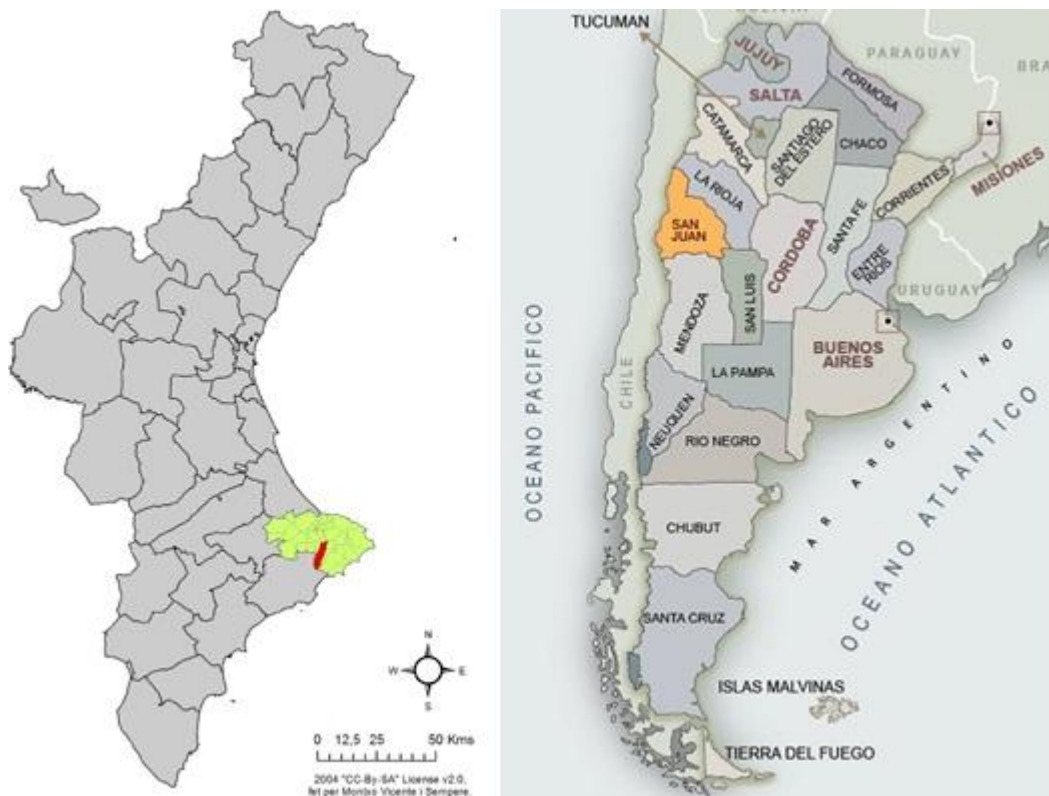
Resum: Conjunt de cartes que certifiquen els enviaments de productes de primera necessitat que es van fer durant la Guerra Civil des de San Juan (Argentina) a Xaló (Marina Alta). Ens centrarem en els motius de la relació entre aquests pobles i en els problemes d'abastiment durant la guerra.

Dins del llibre d'actes de l'Ajuntament de Xaló, concretament el volum dels anys 1933 a 1946¹, hem trobat dues cartes inèdites que demostren l'estreta relació que hi havia entre la província de San Juan (Argentina) i Xaló.

Es tracta d'un conjunt d'escrits molt emotius on es mostra la gran preocupació del poble argentí pel valencià durant la Guerra Civil, el qual va enviar diferents remeses d'aliments i medicines a l'alcalde de Xaló per tal que aquest els distribuïra equitativament entre els més necessitats del poble.

¹ Volum XL370 de les actes de l'Ajuntament de Xaló.

A San Juan hi vivia (i continua vivint) una important comunitat de valencians, especialment xaloners, degut a la forta emigració produïda als segles XIX i XX.



Localització de Xaló en el mapa (esquerra)². Localització de San Juan (dreta)³.

Podem distingir dues etapes diferenciades a la immigració a Argentina. En primer lloc al segle XIX (1850-1930), i en segon durant l'època franquista, entre els anys 40 i 60 especialment⁴.

La primera onada va ser generalitzada a tot el continent americà. Els Estats Units van ser el país que més immigració europea va rebre, seguit

²Imatge:http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Localitzaci%C3%B3_de_Xal%C3%B3_respecte_del_Pa%C3%ADs_Valenci%C3%A0.png

³ Imatge: <http://www.asociacioncalvoquirado.com/donde%20estamos.html>

⁴ "Reseña histórica de la vida institucional del Centro Valenciano de Juan " Mariano Ernesto Mestre, en "L'Horitzó de la Memòria", diversos autors, editat per la regidoria de cultura de l'Ajuntament de Xaló.

d'Argentina i països com Canadà o Brasil.

Mentre Europa patia una forta crisi, Amèrica necessitava una gran quantitat de mà d'obra per a poblar les grans extensions de terra verge. Els dirigents polítics argentins desitjaven atraure a població europea (especialment del nord, símbol del progrés) que estiguera ben formada i impulsara l'economia i la cultura argentina. Aquest desig no es va complir totalment, ja que malgrat van arribar milers d'uropeus, la majoria eren de països mediterranis.

Però la veritat és que aquests pobladors (eren sobretot italians i espanyols) tenien majors oportunitats d'adaptar-se amb els indígenes gràcies a la semblança dels costums, i en especial el cas dels espanyols, gràcies a la llengua compartida.

A principis del segle XX, el 20% de la població de Buenos Aires era d'origen espanyol, i el nombre continuava creixent. Malgrat que la major part d'immigrants espanyols eren gallecs, asturians o lleonesos, en van arribar de tota Espanya, incloent València. Aquestes bosses de població van tractar de mantenir les seues arrels amb el país d'origen. Molts ni tan sols demanaven la nacionalitat argentina, i alguns van tornar a casa pocs anys després.

Per tal d'ajudar-se mútuament i protegir-se en una terra desconeguda, es van formar associacions i agrupacions d'espanyols a l'Argentina. Les funcions podien ser molt variades, des d'una mena d'assegurança mèdica i de treball fins a un lloc de reunió i festa⁵. En alguns casos també podien servir per a donar suport als amics i familiars que s'havien quedat al poble natal. Aquest és el cas de la "*Comisión Pro Ayuda Pueblo de Jalón*", la qual es va formar per a enviar material humanitari al poble durant la Guerra Civil.

San Juan és la província argentina que més xaloners va rebre (també va

⁵ Alonso, María del Carmen. *Los valencianos en Buenos Aires : historia, identidad y lengua*. Denes, Paiporta, 2010.

arribar gent de tota la Marina). Es tracta d'una zona rural que es va beneficiar dels coneixements agrícoles dels immigrants. Encara hui en dia es conreen oliveres, vinyes i altres cultius que els valencians van portar. Fins i tot es mantenen costums valencians com la paella dels diumenges, les falles, les festes patronals de Xaló o algunes cançons populars.



Fotografia de les dues cartes trobades en l'Ajuntament de Xaló procedents de San Juan (Argentina)

Les relacions entre les dues poblacions s'han mantingut estretament. Moltes famílies continuen en contacte a l'actualitat. Aquestes cartes demostren la preocupació per la família i els amics a l'altra banda de l'oceà, però no és l'únic cas de cooperació. En èpoques de carestia ha estat molt comú enviar ajudes als més necessitats, tant des de San Juan a Xaló com al contrari.

Durant la Guerra Civil, l'abastiment va ser un dels majors problemes que va tindre la zona republicana. En el transcurs del temps, entre 1936 i 1939, es va observar com, cada vegada més, escassejaven els productes de primera necessitat. El racionament d'aquests aliments es convertí en habitual entre la població, especialment a les grans ciutats, però també als pobles. L'escassetat de productes de primera necessitat, la precària distribució d'aquests, el racionament, la pujada excessiva dels preus, l'acaparament dels queviures, l'especulació i el mercat negre, es van fer més greus amb el pas del temps.



José Ordines Ordines, alcalde de Xaló (1936-1939)

Els primers símptomes d'escassetat començaren entre el setembre i l'octubre de 1936 en productes com el blat, la carn i el carbó. El pa, l'aliment bàsic, començà a faltar a principis de 1937 i en març arribà el racionament a Madrid⁶. La resta de productes bàsics, com llegums i arròs, començaren a faltar a finals de 1936, agreujant-se en els següents anys.

A mesura que avança la guerra, els aliments i les quantitats que es repartien es reduïren, i, amb els últims anys, l'abastiment empitjorà arribant a l'any 1939 quan la població no rebia suficients aliments i molts malalts no tenien els medicaments necessaris.

⁶ Pàgina web realitzada per Marta Garcia Garcia i Maria del Carmen Parras Moral. "La vida cotidiana en Madrid durant la guerra civil, 1936-1939".

Davant la problemàtica de l'abastiment, alguns països europeus enviaren queviures a Espanya. Els republicans, en la ciutat de Madrid, reberen el suport de diferents països com Holanda, que envià aliments, o Bèlgica que promogué les subscripcions i aportacions de queviures, entre altres. A l'igual que en la resta de ciutats i poblacions d'Espanya, Xaló també tingué problemes d'abastiment.

Les mancances a Xaló es poden observar també en altres casos. Com que tots els moliners havien anat a la guerra, no hi havia ningú que molguera el blat, fent perillar el subministrament de farina a molts pobles dels voltants. Per aquest motiu un plenari extraordinari decideix demanar al Consell de Ministres i al Ministre de Defensa Nacional que manen a la rereguarda a un dels moliners, per tal que pugua treballar al poble.

En conclusió, aquestes cartes trobades a Xaló ens han permès comprovar la intensa relació entre xaloners i "sanjuanins", per la preocupació d'aquests últims davant la dura situació que visqueren els seus agermanats durant la Guerra Civil, sent un clar exemple la provisió d'aliments bàsics i medicaments enviats des de les terres argentines fins la Marina Alta.

Per finalitzar, hem d'agrair a l'Ajuntament de Xaló, en especial al Regidor de Cultura Jaume Noguera, per obrir-nos les portes dels seus arxius i permetre'ns accedir a aquests documents.

BIBLIOGRAFIA

- *Llibre d'actes de l'Ajuntament de Xaló, volum XL370 (1933-1946)*
- Alonso, María del Carmen. *Los valencianos en Buenos Aires : historia, identidad y lengua*. Denes, Paiporta, 2010.
- Mariano Ernesto Mestre, "Reseña histórica de la vida institucional del Centro Valenciano de Juan ", en "L'Horitzó de la Memòria", diversos autors, editat per la regidoria de cultura de l'Ajuntament de Xaló, 2011.
- "La vida cotidiana en Madrid durant la guerra civil, 1936-1939". Web realitzada per Marta Garcia Garcia i Maria del Carmen Parras Moral, Universidad Computense de Madrid
<http://pendientedemigracion.ucm.es/info/hcontemp/madrid/guerra%20civil.htm>